

ФОРМУВАННЯ МИТНИХ ДЕЛІКТІВ: АНАЛІЗ ПРИЧИН ТА ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

МОСКАЛЮК Надія Богданівна - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського національного університету

ORCID ID: 0000-0003-2972-3352

ХАРЧЕНКО Сергій Олександрович - кандидат наук з державного управління, доцент кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського національного університету

ORCID ID: 0009-0004-6130-6449

УДК 347.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.4.2>

Стаття «Формування митних деліктів: аналіз причин та факторів, що впливають на порушення митного законодавства в глобалізованому світі» присвячена дослідженню сучасних тенденцій та причин зростання кількості митних правопорушень у міжнародній торгівлі. У контексті глобалізації, що сприяє значному збільшенню обсягів товарообігу та економічної взаємодії між країнами, порушення митного законодавства стало особливо актуальною проблемою для більшості держав. Дослідження націлене на розкриття основних причин і чинників, які сприяють поширенню митних деліктів, включаючи економічні, соціальні, правові та адміністративні аспекти.

Автор статті здійснює глибокий аналіз впливу таких глобальних процесів, як лібералізація міжнародної торгівлі, розвиток інформаційних технологій та зростання економічної нерівності, на формування правопорушень у митній сфері. Важливу увагу приділено особливостям контрабанди, ухиленню від сплати митних платежів, фальсифікації документів та інших правопорушень, які стають серйозними викликами для митних органів. Особливо висвітлено вплив тіньової економіки та корупційних ризиків, що посилюють ймовірність митних порушень.

Стаття також акцентує на ролі національних та міжнародних органів у боротьбі з митними правопорушеннями та підкреслює

важливість міжнародного співробітництва в забезпеченні прозорості та правової визначеності в процесах митного регулювання. Використання сучасних технологій, таких як електронні системи митного контролю та обробки даних, розглядається як один із шляхів підвищення ефективності митного нагляду та мінімізації ризиків порушень.

Результати дослідження спрямовані на розробку рекомендацій щодо вдосконалення митного законодавства та практик правозастосування, які враховують сучасні глобальні виклики. Автор пропонує шляхи підвищення ефективності митних процедур та зниження рівня правопорушень шляхом оптимізації адміністративного управління, посилення контролю та вдосконалення правової бази.

Ключові слова: історичні передумови, митний делікт, порушення митних правил, адміністративне правопорушення, склад адміністративного правопорушення, митний злочин.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Про щорічне зростання кількості митних деліктів, а також спорів, що виникають із митних правовідносин та розглядаються у судах, а також низький рівень законності під час прийняття відповідних рішень митними

органами, про що свідчать матеріали судової практики. досвідчення судової практики у сфері притягнення до відповідальності за порушення митного законодавства, а також вирішення митних спорів має привернути увагу всіх суб'єктів митних правовідносин, адже спрямовано на вивчення впливу судових актів на процес забезпечення законності під час прийняття відповідних рішень посадовими особами митних органів. Окрім того, необхідним є всебічне дослідження проблематики коригування вартості товарів під час судового розгляду справ з метою забезпечення законності під час митного оформлення товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Теоретичні та практичні проблеми вирішення спорів між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності щодо зміни митної вартості товарів досліджували Борисенко О.П., Вишинська Т. А., Войтова С.Г., Гребельник О.П., Дьяченко О. В., Кормич Б. А., Литвин С. М., Лученко Д. В., Мазур А. В., Приймаченко Д. Решота В. В., Терещенко С. С., та ін. Незважаючи на значний внесок зазначених науковців, залишається ще досить багато наукових проблем, вирішення яких покращить процес вирішення спорів між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності щодо зміни митної вартості товарів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Головною метою зазначеної наукової статті є дослідження причин та факторів, що впливають на порушення митного законодавства в глобалізованому світі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Під час переміщення товарів через митний кордон України спостерігається збіль-

шення фіскальної складової в діяльності митних органів України, що, насамперед, пов'язане, за їх словами, із несприятливим зниженням показників надходжень до Державного бюджету України визначено до кінця поточного року, який є складним у всіх відношеннях. Сучасні тенденції посилення фіскального та правоохоронного спрямування роботи митних органів неодноразово наголошують і керівники та посадові особи Центрального апарату Держмитслужби України.

Крім того, посиленню заходів контролю підлягають товари, які були задекларовані при імпорті, а також ті, що раніше в інший спосіб потрапили на митну територію України. Таким чином, декларанти або їх представники, які зазначають відповідну митну вартість товарів, що дозволяє звільнити їх від сплати митних платежів, виявляються такими, що здійснюють заходи щодо мінімізації рівня їх зобов'язань зі сплати митних платежів, вказуючи серед інших даних неправдиві дані щодо вартості товару.

У разі виявлення митними органами ознак, що свідчать про неналежне оголошення митної вартості, митна вартість підлягає коригуванню та стягненню. Декларанти або уповноважені ними особи не завжди погоджуються з рішеннями митного органу, що призводить до значної кількості суперечок між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності щодо заходів, які необхідно вжити або щодо справи, які підлягають розгляду в адміністративному або судовому порядку. Тому слушною є думка, висловлена Д. Приймаченком, що ефективність роботи митних органів в аспекті протидії митним правопорушенням визначається, насамперед, результатами розгляду судовими органами справ про порушення митних правил [1, с. 327].

Крім того, також переконливо зазначив Решота В. В., що звернення до суду є досить довгою та складною процедурою, але єдиним способом захистити свої порушені права та скасувати незаконні рішення митного органу [2, с. 157].

За даними судової статистики, у 2024 році, як і в попередні роки, у понад 90%

справ про відновлення митної вартості товарів суди визнавали їх неправомірними та скасовували відповідні рішення митних органів. Таким чином, оскарження рішень про відновлення митної вартості товарів подається в разі, якщо між митним органом і суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності не досягнуто згоди щодо розміру митних платежів, що підлягають нарахуванню згідно із заявленою вартістю, про що йдеться у повідомленні, декларації та має бути вартісною базою для оподаткування.

Адвалорна ставка мита, акцизного податку, ПДВ визначається відповідно до митної вартості товару. Статтею 49 Митного кодексу України встановлено, що митна вартість товарів, які ввозяться на митну територію України, визначається на підставі фактично встановлених угод щодо ціни, ціни, фактично сплаченої або підлягаючої сплаті за товари. Таким чином, суперечка виникає з цього визначення митної вартості, оскільки митники, здається, часто ставлять під сумнів заявлену вартість товарів. У таких випадках, коли це трапляється, і якщо в таких випадках митні органи підвищують митну вартість, тому суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності зобов'язані сплачувати більше на користь держави.

Для визначення статистичних даних митна вартість має важливе значення, оскільки під час огляду документів, що подавалися для митного оформлення, посадові особи митних органів роблять висновок, що у митного органу є підстави поставити митну вартість під сумнів, у момент випуску товарів у вільний обіг. Якщо ж з якихось причин цього не було зроблено, то під час документальної перевірки митний орган вносить коригування та видає податкове повідомлення - рішення про донарахування митних платежів. Одним із питань, які можуть бути порушені в судовому розгляді щодо ліквідації митної вартості, є питання, які були поставлені до визначення митної вартості, тобто який метод був використаний для розрахунку митної вартості. Основним першим методом визначення митної вартості є метод, заснований на ціні контракту (контракту) на імпортованого товару

(вартості угоди) (ст. 57 Митного кодексу України). [3]

Як правило, митниця приймає ціну товару, як це передбачено в контракті, і до кожного наступного методу вдається лише після того, як митниця не зможе визначити митну вартість товару за попереднім методом. Таким чином, під час митного оформлення товарів митним органом у графі 33 митної декларації повинні бути зазначені причини, чому митна вартість імпортованих товарів не може бути визначена на основі ціни в контракті на товари, що імпортуються (компенсація за транзакція) [4].

Ці причини включають:

неподання первинних документів, що підтверджують відомості щодо оголошеної вартості товарів (зазначених у статті 53 Митного кодексу України) [3];

неправильно розрахована митна вартість;

варіабельність методу визначення митної вартості товарів, обраного декларантом або іншою особою, уповноваженою ним на участь, на умовах, перелічених у ст. 53 Митного кодексу України [3];

отримання задокументованої офіційної інформації щодо достовірності заявленої митної вартості тощо від митних служб інших країн, ця інформація потім передається до митного відомства [5].

У зовнішньоекономічному договорі (контракті) зазначається вартість товару, тобто ціна, яку необхідно сплатити суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності за відповідний товар. Це вартість товару за контрактом, яка документується в митній декларації. Однак під час огляду посадова особа митного органу може не пояснити вартість товару базовим методом. Пізніше використовуються додаткові методи, які є п'ятьма специфічними підвидами. Тобто посадова особа митного органу не може негайно використовувати вторинні методи без попереднього використання основного методу за рахунок контракту, це має бути зазначено в конкретній причині [6].

Потреба відповідати вимогам спільної системи Митного союзу ЄС, на думку Найденко О.Є., є важливим міжнародним ори-

ентиром для реформування митної сфери в Україні [7, с.510].

На сьогодні Митний союз ЄС працює як єдиний митний простір, де національні митниці діють спільно і забезпечують дотримання загальних принципів та функцій: вільний обіг товарів; єдиний митний тариф; митна кооперація та гармонізація; безпека і захист кордонів.

Митниця виконує такі завдання: фінансова роль для захисту інтересів державного бюджету та ЄС; захист законної торгівлі для забезпечення рівних умов для підприємств; захист споживачів через боротьбу з підробками та контрафактом; захист довкілля; протидія організованій злочинності та тероризму [8].

Іншими важливими факторами, на які слід звернути увагу, є відсутність інформації щодо коригування заявленої вартості митних товарів, а також інформації щодо судових рішень щодо визначення митної вартості товарів та методів її обчислення. У цій інформаційній базі, що входить до складу Електронного управління ДМС України, відсутні всі об'єктивні дані щодо імпортованих товарів, які документуються в ЄАІС Держмитслужби України. Як наслідок, у цій інформаційній базі відсутні всі об'єктивні дані щодо товарів, які імпортуються в Україну.

З вищевикладеного вбачається, що єдиною формальною підставою для прийняття митним органом рішення щодо заявленої декларантом митної вартості товарів резервним методом є наявність сукупності умов:

1) Заява митного органу або його представника про неповний пакет документів із переліком складових документів, наведених у ст. 53 Митного кодексу України;

2) неподання додаткової документації, що уточнює фактичну кількість задекларованих митних доларів.

3) виявлення митним органом розбіжностей у поданій документації, що спричиняє неможливість визначення митної вартості товару основними методами (за довірливою ціною).

4) причини відсутності можливості визначення митної вартості товарів будь-яким із зазначених вище способів.[9, с. 70]

Можна поставити під сумнів такий спірний момент, коли митна вартість товару обчислюється посадовими особами митного органу, не виконуються правила перерахунку валюти, які використовуються для розрахунку митної вартості товару. У сукупності відповідна категорія справ передбачає особливий інтерес суддів до порядку обчислення митної вартості товарів, яка обчислюється у гривнях за офіційним курсом гривні до відповідної іноземної валюти, встановленим Національним банком України на день прийняття та оформлення митної декларації. У разі надання документів, що підтверджують митну вартість товарів, це враховується при обчисленні митної вартості [10, с.219].

Наприклад, у разі зміни митної вартості та видалення картки відмови від митної декларації шляхом пред'явлення документів, що підтверджують митну вартість, у тому числі експортної декларації та довідок про заявлену митну вартість в іноземній валюті, необхідно звернути увагу митниці на невідповідність ціни між експортною декларацією та заявленою митною вартістю товару.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Виходячи з аналізу, причин та факторів, що впливають на формування митних деліктів, слід зазначити, що в митних органах відсутній дієвий механізм визначення необгрунтованості заявленої декларантом митної вартості товарів, це, у свою чергу, призводить до збільшення митної вартості товару шляхом витребування у декларанта додаткових документів для підтвердження митної вартості товару. Розглядаючи відповідну категорію справ, судді повинні враховувати, що декларанти повинні лише підтвердити відповідні витрати, пов'язані з митною вартістю товарів, ці витрати базуються на умовах доставки товарів (наприклад, витрати на страхування, навантаження, розвантаження).

Аналіз судових рішень у сфері оскарження митної вартості товарів дозволяє сформулювати кілька напрямів порушення принципів визначення митної вартості

товару. Посадові особи митних органів, як правило, використовують вторинні методи обчислення митної вартості товару, посилаючись при цьому на базу даних Державної митної служби України. Під час обчислення митної вартості товару, а також сплати митних платежів, працівники митних органів повинні враховувати особливості перерахунку іноземної валюти у гривню за курсом НБУ, який є актуальним на день митного декларування.

Література

1. Приймаченко Д.В. Узагальнення практики розгляду судами справ про порушення митних правил (з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини). II Міжнародна науково-практична конференція: «Судовий розгляд податкових і митних спорів: проблеми, виклики, пріоритети»: Збірник матеріалів. Київ, 2019. 354 с.

2. Решота В.В. Оскарження рішень митних органів про коригування митної вартості товарів: аналіз судової практики. Право і суспільство. 2015. № 5 (частина 2). С. 154–160. http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2_2015/part_2/29.pdf

3. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 25.10.2024).

4. Гончар Г. Теоретичні та прикладні аспекти фіскальних деліктів. Приазовський економічний вісник. 2019. № 4 (15). URL: http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/4_15_uk/41.pdf (дата звернення: 25.10.2024).

5. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України у зв'язку з проведенням адміністративної реформи: Закон України від 14.01.2020 р. № № 440-IX. Відомості Верховної Ради. 2020. № 28. Ст. 188. (дата звернення: 04.11.2024).

6. Про затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів, Правил заповнення рішення про коригування митної вартості товарів та Переліку додаткових складових до ціни договору :

Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.2012 р. № 598. Офіційний вісник України. 2012. № 56. Ст. 2271. (дата звернення: 04.11.2024).

7. Найденко О.Є., Єніна А.О., Костяна О.В. Основні аспекти становлення та розвитку митної справи України. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Розділ «Глобальні та національні проблеми економіки». 2018. Вип. 23. С. 506–511.

8. Кузник Б. Я., Свічкарь В. А. Особливості митного регулювання в країнах Європейського Союзу. Ефективна економіка. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6221>.

9. Вербіцька І.І., Гончар Г.П. Зміст та ознаки митних деліктів в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2020. №44. С. 66-71. URL : http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/vestnik-econom.mgu.od.ua_ukr.pdf

10. Дьяченко О. В., Вишинська Т. Л., Литвин С. М. Митний контроль як один із засобів виявлення правопорушень у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 2. Том 1. С. 218-227.

References

1. Pryimachenko, D. V. (2019). Generalization of judicial practices in cases of customs offenses (considering the practice of the European Court of Human Rights). II International Scientific and Practical Conference: «Judicial Review of Tax and Customs Disputes: Problems, Challenges, Priorities»: Collection of Materials. Kyiv. [in Ukrainian]

2. Reshota, V. V. (2015). Appeal against customs authorities' decisions on customs value adjustment: Analysis of judicial practice. Law and Society, 5(2), 154–160. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/5_2_2015/part_2/29.pdf [in Ukrainian]

3. Customs Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 4495-VI of March 13, 2012. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/>

laws/show/4495-17 (Accessed: 25.10.2024). [in Ukrainian]

4. Honchar, H. (2019). Theoretical and Applied Aspects of Fiscal Offenses. *Pryazovskyi Economic Herald*, (4)15. Retrieved from http://www.pev.kpu.zp.ua/journals/2019/4_15_uk/41.pdf (Accessed: 25.10.2024). [in Ukrainian]

5. On Amendments to the Customs Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine in Connection with Administrative Reform: Law of Ukraine No. 440-IX of January 14, 2020. *Bulletin of the Verkhovna Rada*, (28), 188. (Accessed: 04.11.2024). [in Ukrainian]

6. Approval of the Form for Decision on Customs Value Adjustment of Goods, the Rules for Filling out the Decision on Customs Value Adjustment of Goods, and the List of Additional Cost Components to the Contract Price: Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 598, May 24, 2012. *Official Bulletin of Ukraine*, (56), 2271. (Accessed: 04.11.2024). [in Ukrainian]

7. Naidenko, O. Ye., Yenina, A. O., & Kostyana, O. V. (2018). Key Aspects of the Establishment and Development of Ukraine's Customs System. *Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynskyi. Section «Global and National Economic Issues»*, (23), 506–511. [in Ukrainian]

8. Kuzniak, B. Ya., & Svichkar, V. A. (2018). Features of Customs Regulation in European Union Countries. *Efficient Economy*, (4). Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6221>. [in Ukrainian]

9. Verbitska, I. I., & Honchar, H. P. (2020). Content and Features of Customs Offenses in Ukraine. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: «Economics and Management»*, (44), 66–71. Retrieved from http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/journal/vestnik-econom.mgu.od.ua_ukr.pdf [in Ukrainian]

10. Dyachenko, O. V., Vyshynska, T. L., & Lytvyn, S. M. (2016). Customs Control as a Means of Detecting Violations in Foreign Economic Activity Regulation. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 2(1), 218–227. [in Ukrainian]

FORMATION OF CUSTOMS TORTS: ANALYSIS OF THE CAUSES AND FACTORS INFLUENCING THE VIOLATION OF CUSTOMS LEGISLATION IN THE GLOBALISED WORLD

The article 'Formation of Customs Torts: Analysis of the Causes and Factors Influencing the Violation of Customs Legislation in the Globalised World' is devoted to the study of current trends and reasons for the growth of customs offences in international trade. In the context of globalisation, which contributes to a significant increase in the volume of trade and economic interaction between countries, violations of customs legislation have become a particularly pressing issue for most countries. The study aims to reveal the main causes and factors that contribute to the spread of customs torts, including economic, social, legal and administrative aspects.

The authors of the article carry out an in-depth analysis of the impact of such global processes as liberalisation of international trade, development of information technologies and growth of economic inequality on the formation of offences in the customs sphere. Special attention is paid to the peculiarities of smuggling, customs duty evasion, document falsification and other offences that pose serious challenges to customs authorities. The impact of the shadow economy and corruption risks, which increase the likelihood of customs violations, is also highlighted.

The article also focuses on the role of national and international authorities in combating customs offences and emphasises the importance of international cooperation in ensuring transparency and legal certainty in customs regulation. The use of modern technologies, such as electronic customs control and data processing systems, is seen as one of the ways to improve the efficiency of customs supervision and minimise the risks of violations.

The results of the study are aimed at developing recommendations for improving customs legislation and law enforcement practices that take into account current global challenges. The authors propose ways to improve the efficiency of customs procedures and reduce the level of offences by optimising administrative management, strengthening control and improving the legal framework.

Keywords: *historical background, customs tort, violation of customs rules, administrative offence, corpus delicti, customs crime.*